

## RAQAMLI DAVRDA TILLARNING YO'QOLISH XAVFI VA ULARNI SAQLASH STRATEGIYALARI

**Baxriddinova Xilola Axmad qizi**

O'zbekiston davlati jahon tillari universiteti

Sharq filologiyasi fakulteti Filologiya va tillarni o'qitish: turk tili 3-kurs talabasi

**Annotatsiya.** Ushbu maqolada raqamli davr sharoitida tillarning yo'qolish xavfi, uning asosiy sabablari hamda ularni saqlash strategiyalari tahlil qilinadi. Globalizatsiya va axborot texnologiyalarining rivojlanishi natijasida kichik tillarning iste'moldan chiqib borishi ilmiy jihatdan asoslanadi. Shuningdek, zamonaviy texnologiyalar orqali tillarni saqlash imkoniyatlari yoritiladi.

**Kalit so'zlar:** til yo'qolishi, raqamli davr, globalizatsiya, lingvistik xilma-xillik, sun'iy intellekt.

**Аннотация:** В статье анализируется проблема исчезновения языков в условиях цифровой эпохи, её причины и стратегии сохранения. Рассматривается влияние глобализации и информационных технологий на сокращение использования малых языков.

**Ключевые слова:** исчезновение языков, цифровая эпоха, глобализация, языковое разнообразие.

**Abstract:** This article examines the issue of language extinction in the digital age, its causes, and preservation strategies. The impact of globalization and digital technologies on minority languages is analyzed.

**Keywords:** language extinction, digital age, globalization, linguistic diversity.

**Kirish.** Bugungi kunda raqamli texnologiyalar inson hayotining barcha sohalariga chuqur kirib bormoqda. Internet, ijtimoiy tarmoqlar va sun'iy intellekt tizimlari axborot almashinuvini tezlashtirib, global muloqotni kengaytirdi. Biroq ushbu jarayon ayrim tillarning, ayniqsa kichik va kam sonli tillarning yo'qolish xavfini kuchaytirmoqda.

Til millatning madaniy merosi, tarixiy xotirasi va o'ziga xosligini ifodalovchi muhim vosita hisoblanadi. Shu sababli tilning yo'qolishi butun bir madaniy qatlamning yo'qolishiga olib keladi. Hozirgi kunda dunyo tillarining sezilarli qismi xavf ostida bo'lib, bu muammo ilmiy tadqiqotlarning dolzarb yo'nalishiga aylangan.

**Asosiy qism.** Tillarning yo'qolish sabablari; Globallashuv jarayonida ayrim tillar ustun mavqega ega bo'lib, boshqa tillarni siqib chiqarmoqda. Xususan, ingliz tili xalqaro aloqa vositasi sifatida keng qo'llanilmoqda. Natijada kichik tillarning ijtimoiy funksiyasi kamaymoqda.

Bu borada David Crystal quyidagicha ta'kidlaydi: "A language dies when no one speaks it anymore." Ushbu fikr tilning yashab qolishi uning faol qo'llanishiga bog'liq ekanini ko'rsatadi. Agar til kundalik muloqotda ishlatilmasa, u asta-sekin yo'qoladi. Shuningdek, urbanizatsiya va migratsiya jarayonlari ham tilning zaiflashuviga olib keladi. Katta shaharlarda yashovchi aholi ko'pincha dominant tilni tanlaydi, bu esa ona tilining avlodlararo uzatilishini susaytiradi.

Raqamli davrning ta'siri. Raqamli texnologiyalar til rivojiga ikki tomonlama ta'sir ko'rsatadi. Bir tomondan, internetdagi kontentning katta qismi global tillarda yaratiladi. Bu esa kichik tillarning raqamli makonda cheklanishiga sabab bo'ladi. Boshqa tomondan, raqamli texnologiyalar yangi imkoniyatlarni ham yaratadi. Onlayn

platformalar orqali tilni o'rganish, targ'ib qilish va rivojlantirish mumkin. Ijtimoiy tarmoqlar orqali kichik tillarda kontent yaratish ularning ommalashuviga xizmat qiladi.

Tillarni saqlash strategiyalari. Tillarning yo'qolishini oldini olish uchun kompleks yondashuv zarur. Eng muhim strategiyalardan biri — raqamli texnologiyalardan samarali foydalanishdir. Birinchidan, kichik tillarda raqamli kontent yaratishni rivojlantirish lozim. Bloglar, videolar, podkastlar va ijtimoiy tarmoqlar orqali tilni ommalashtirish mumkin. Bu ayniqsa yoshlar orasida tilga qiziqishni oshiradi. Ikkinchidan, elektron lug'atlar, korpuslar va ma'lumotlar bazalarini yaratish muhim ahamiyatga ega. Bu tilni ilmiy o'rganish va rivojlantirishga xizmat qiladi. Uchinchidan, ta'lim tizimiga mahalliy tillarni keng joriy etish zarur. Maktab va oliy ta'lim muassasalarida tilni o'qitish uning yashab qolishida hal qiluvchi rol o'ynaydi. To'rtinchidan, sun'iy intellekt texnologiyalaridan foydalanish istiqbolli yo'nalish hisoblanadi. Nutqni tanish, avtomatik tarjima va matn tahlili kabi texnologiyalar kichik tillarni ham raqamli muhitga olib kirish imkonini beradi. Beshinchidan, davlat siyosati ham muhim rol o'ynaydi. Tilni himoya qilishga qaratilgan qonunlar va dasturlar uning rivojlanishini ta'minlaydi.

**Xulosa.** Xulosa qilib aytganda, raqamli davrda tillarning yo'qolish xavfi global muammo sifatida namoyon bo'lmoqda. Tilni saqlash nafaqat lingvistik, balki madaniy va ijtimoiy vazifa hamdir. Zamonaviy texnologiyalarni to'g'ri yo'naltirish orqali kichik tillarni saqlash va rivojlantirish mumkin. Shu sababli davlat, ta'lim tizimi va jamiyat hamkorligi bu borada muhim ahamiyat kasb etadi.

#### **FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:**

1. Crystal, D. (2000). *Language Death*. Cambridge: Cambridge University Press.
2. Fishman, J. A. (1991). *Reversing Language Shift*. Clevedon: Multilingual Matters.
3. UNESCO (2010). *Atlas of the World's Languages in Danger*. Paris.
4. Hinton, L. (2013). *Language Revitalization and Language Pedagogy*.
5. Mahmudov, N. (2012). *Til va jamiyat*. Toshkent.